

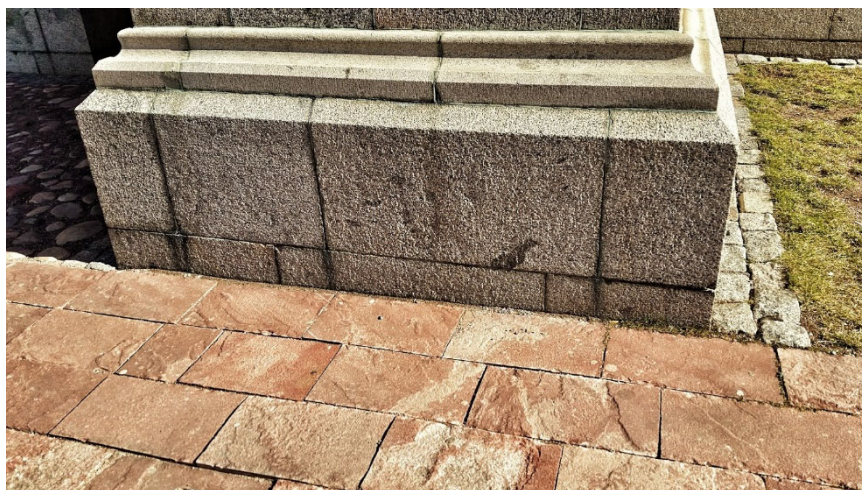
Domkyrkan: Ett väldigt personligt geologiskt perspektiv

Lars Holmer

Under fikastunden kan vi samtidigt börja med att titta på stenläggningen framför kyrkans huvudingång (västra portalen), som bilden nedan visar. Sandstenen är över 1 miljard år gammal och kommer från Dalarna där den kallas för "Dalasandsten". Den innehåller bl.a. böljeslagsmärken (efter vågor/strömmar) men även tecken på ökenmiljö. Man kan läsa mer om "Dalasandstenen" på <https://www.wikizero.com/sv/Dalarna>



Kyrkans "sockel" (bilden nedan) består av s.k. "Uppsalagranit" som är nästan 2 miljarder år gammal.



Sockelns bergart har brutits i bl.a. Stadsskogen – där fågeldammarna är gamla stenbrott.

Du kan läsa mer om dessa på länken nedan

<http://www.scribo.se/domkyrkoplan-uppsalagranit-och-stenbrotten-i-stadsskogen>

Vi fortsätter med att titta på kyrkans huvudportal (bilden nedan). Den är kraftigt restaurerad och originalen till skulpturerna har i de flesta fall flyttats in i kyrkan.



Notera de ljusare bergarterna som dominerar. Både kalksten (förmodligen gotländsk) och sandsten (eventuellt delvis gotländsk), samt även lokal marmor (Vattholma) har använts för skulpturer och dekorationer, men i många fall är det tyvärr givetvis svårt att närmare studera och identifiera bergarterna.

Läs om de lokala bergarterna kring Uppsala på <https://biotopia.nu/bergsaekert/upplands-berggrund/>

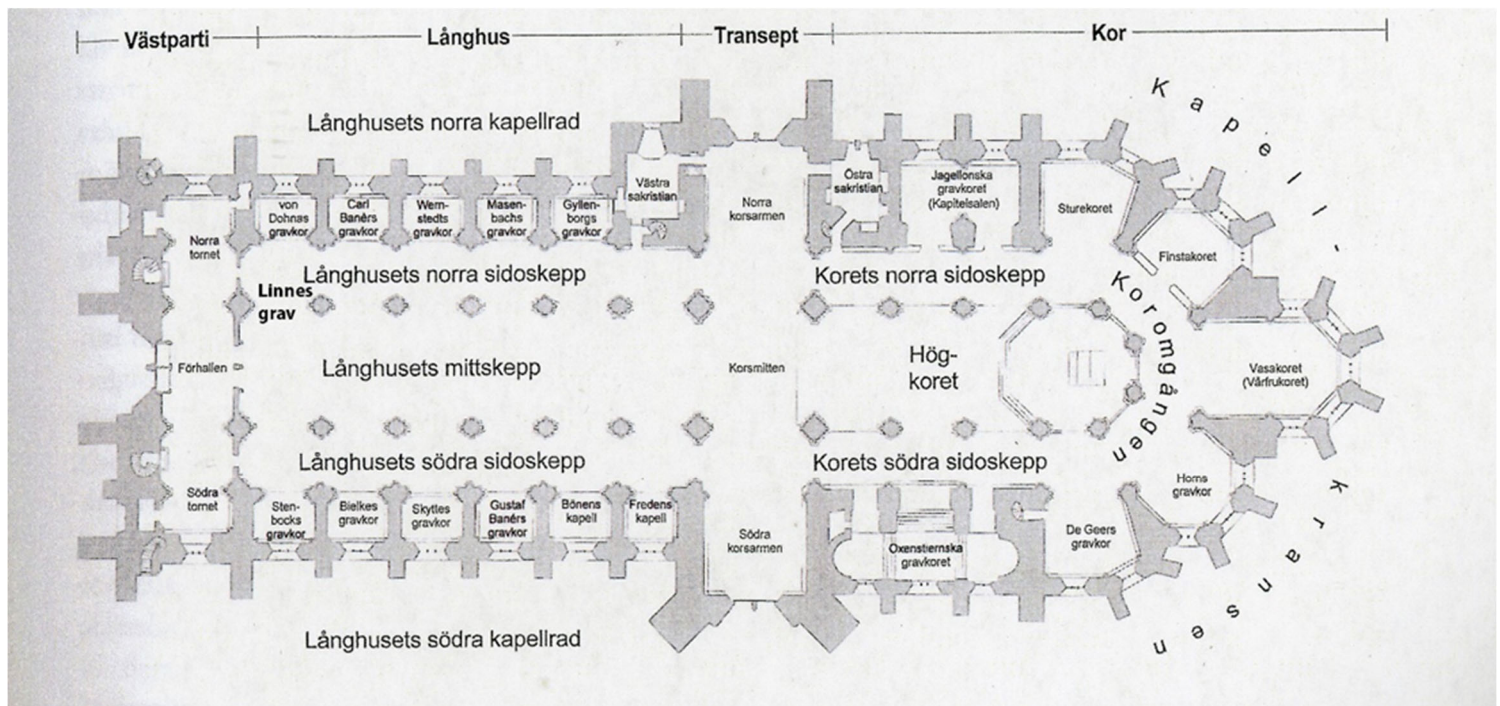
Det "mörka" byggnadsmaterialet på bilden ovan avviker kraftigt. Detta är täljsten som ska komma från Uppland, men det är lite oklart varifrån.

Täljstenen (<https://sv.wikipedia.org/wiki/T%C3%A4ljsten>) är även den nästan 2 miljarder år och innehåller mycket talk.

Inne i kyrkan kan vi börja med att titta på golvet där Carl von Linnés gravsten (bilden nedan) är speciellt vacker (Platsen är markerad på planskissen nedan). Den (och resten av golvet) är utförd i den s.k. "ortocerkalksten" som är lite mer än 500 miljoner år gammal (tidsperioden ordovicium). Den har fått sitt namn från de fossila bläckfiskar, ortoceratiterna, som är vanliga i den.



Planskiss över kyrkan - Linnés grav och de olika gravkapellen omnämns i texten nedan



Vi går sedan till Carl Banérs gravkor (se planskissen ovan) – På den högra väggen sitter minnesvården över Carl von Linné (bilden bredvid) som är gjord i Älvdalsporfyr, eller dalaporfyr (norra Dalarna).

<https://sv.wikipedia.org/wiki/%C3%84lvdalsporfyr>

Dalaporfyren är Dalarnas landskapssten och bildades av ett våldsamt vulkanutbrott för 1.7 miljarder år sedan. Carl von Linné upptäckte denna fyndighet under sin Dalaresa 1734.



Vi tittar även in i Christoffer von Dohnas (intressant holländare som bl.a. hjälpte Holland att vinna (!?!?) kriget med England 1665 – 31) gravkor direkt till vänster om Banérs gravkor – den imponerande minnesvården är i ngt som kallas "svart granit" ("Petit Granit"), men som i verkligheten är en karbonsk (359–299 miljoner år sedan) kalksten med s.k. sjölimjor från Belgien! Vi kommer att se mer av den i andra gravmonument. Bl.a. i Finstakoret där Birgittas föräldrar är begravda.

Vi går vidare till det Jagellonska gravkoret (se planskissen ovan) – här finns de imponerande gravarna över kung Johan III (höger) och hans drottning Katarina Jagellonica (vänster).

Vi tittar framförallt på Johans monument som är gjort av flera värdefulla bergarter. Läs om dessa på länken

https://www.mynewsdesk.com/se/sveriges_geologiska_undersokning_sgu/pressreleases/a/labaster-i-uppsala-domkyrka-beraettar-om-1500-talets-stenhandel-738097

Delar av monumentet (bilden nedan) är gjorda av engelsk alabaster, som bildades under perioden trias (200–251 miljoner år sedan) samt belgisk röd fossilrik kalksten, från tidsperioden devon (419–359 miljoner år sedan). Denna röda fossilrika kalksten (red "marble" of Rance) är berömd och har använts i slottet i Versailles, bl.a. hela spegelsalen!



Alabaster är en typ av finkornig gips som bildas i heta miljöer under avdunstning?

Vi tittar även på Katarinas grav som även den är delvis av alabaster, men pelarna bredvid är av marmor (förmodligen finsk).

Mitt framför Sturekoret (se planskissen ovan) finns pelare med den medeltida skulpturutsmyckningen bevarad. Bilden nedan visar en av de mycket problematiska skulpturerna som tyvärr ibland är starkt antisemitiska (man kan läsa om detta på den förklarande skylten).



Bergarts materialet i pelaren och skulpturen är inte helt lätt att identifiera exakt, men denna och de andra pelarna är byggda i en finkornig kalksten som med tämligen stor säkerhet är silurisk (444 - 419 miljoner år sedan) och från Gotland (exakt var är omtvistat, men förmodligen nära Visby). Denna medeltida skulptur (och de flesta andra) är förmodligen även den gjord i material från Gotland och i många fall kan det röra sig om Burgsviksandsten, som var väldigt populär under medeltiden, men det är tyvärr svårt att fastställa utan provtagning.

Om tid finns tittar vi även på Vasakoret (se planskissen ovan)



Även Gustav Vasas gravmonument (bilden ovan) är till stora delar gjort av alabaster som har samma ursprung som Kung Johans.

Om tid finns stannar vi vid Hornska gravkoret (se planskissen ovan). Erik Oxenstiernas vackra grav (bilden nedan) är liksom golvet utförd i "ortocerkalk" med många fina fossil.



Charles De Geers (1720–1778) grav i Kolmårdsmarmor (1.9–2.0 miljarder år). Detta är Östergötlands landskapssten. <https://sv.wikipedia.org/wiki/Kolm%C3%A5rdsmarmor>



Läs gärna vidare om hans betydelse och gärningar på
[https://sv.wikipedia.org/wiki/Charles_De_Geer_\(1720%E2%80%931778\)](https://sv.wikipedia.org/wiki/Charles_De_Geer_(1720%E2%80%931778))

Hans stora samling av naturalier finns nu på Naturhistoriska Riksmuseet.

Titta även på den vackra bysten av Sergel (bilden nedan)



Den är utförd i Carraramarmor (tidig jura från Italien), med olika italienska marmortyper i sockel och fot.

Som sista stopp tittar vi in Bielkes gravkor (se planskissen ovan), där Emanuel Swedenborgs grav (bilden bredvid) i skånsk granit Vångagranit (1,3 miljarder år). Swedenborg ansågs som "universalgeni" och hans skrifter hade även betydelse för geologins utveckling.

https://sv.wikipedia.org/wiki/Emanuel_Swedenborg

